

งานศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษามูลเหตุของปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ และผลการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยองค์การบริหารส่วนตำบล (2) เพื่อวิเคราะห์ผลการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรน้ำ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผลต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลท้ายน้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาพบว่า มูลเหตุปัญหาความขัดแย้งการใช้ทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้างที่มีความซับซ้อนนั้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากแบบยังชีพเป็นเชิงพาณิชย์และนโยบายสนับสนุนของรัฐ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินจากผู้ถือครองดั้งเดิมสู่นายทุน-สถานประกอบการ พื้นที่ลุ่มน้ำแม่ตาช้างอันอุดมสมบูรณ์ มีภูมิทัศน์สวยงาม โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมที่เอื้ออำนวยความสะดวก อีกทั้งทรัพยากรน้ำธรรมชาติที่เปิดเสรีในการได้ง่าย จึงทำให้มีผู้ใช้จำนวนมาก เมื่อเกิดความขัดแย้งการใช้น้ำทำให้มีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้ใช้น้ำ หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งกลุ่มผู้ใช้น้ำได้แก่ ชุมชนต้นน้ำ (กลุ่มชาติพันธุ์) ชุมชนกลางน้ำ (กลุ่มคนพื้นราบและสถานประกอบการ) และชุมชนท้ายน้ำ (กลุ่มคนพื้นราบ-ชุมชนเมือง) ด้วยความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างอำนาจหน้าที่ และขอบเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นเงื่อนไขและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งการใช้น้ำ และผลการจัดการปัญหาความขัดแย้งโดยองค์การบริหารส่วนตำบลที่ผ่านมาเป็นการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าเท่านั้น และแม้ว่าจะมีโครงการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับเครือข่ายตำบลก็ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง

จึงค้นพบประเด็นแรกที่สำคัญจากการศึกษา คือ องค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายได้อย่างสมบูรณ์ และมีข้อจำกัดในเรื่องความซ้ำซ้อนทางกฎหมายกับหน่วยงานส่วนกลางของรัฐในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าอำนาจในการจัดการทรัพยากรยังคงเป็นของรัฐ ประการที่สอง คือความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบไม่เป็นทางการระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลกับกลุ่มผู้ใช้น้ำมีอิทธิพลต่อการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งการใช้น้ำลุ่มน้ำแม่ตาช้าง องค์การบริหารส่วนตำบลถูกใช้เป็นเวทีทางการเมือง เพื่อแสดงถึงการใช้อำนาจการควบคุมทรัพยากรน้ำโดยผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดเท่านั้น ซึ่งเห็นได้จากวิเคราะห์ผลการจัดการทรัพยากรน้ำแม่ตาช้างขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 5 ในพื้นที่ท้ายน้ำ คือ หนองควาย น้ำแพร่ บ้านแหวนหางดงและสันผักหวาน ซึ่งให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลสามารถบริหารจัดการได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังคงอยู่ภายใต้เงื่อนไขของอำนาจเชิงโครงสร้างหน้าที่หรืออำนาจแบบเป็นทางการและเป็นเพียงเวทีกลางถูกกลุ่มผู้ใช้น้ำเข้ามาครอบงำอำนาจขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อใช้เพื่ออำนาจต่อรองและสิทธิของผู้อื่นๆ

ดังนั้น สิ่งที่จะต้องจัดการทรัพยากรน้ำแม่ตาช้าง คือ การเชื่อมโยงอำนาจระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชนท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งจะก้าวข้ามข้อจำกัดและอุปสรรคต่างเหล่านี้ได้ และสามารถวางแผนทางการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำแม่ตาช้างอย่างยั่งยืนได้ นอกจากนี้ยังพบว่า ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบไม่เป็นทางการ ทำให้เกิดการ "จำลอง" ความสัมพันธ์เชิงอำนาจมาจากการเมืองระดับประเทศลงมาสู่ระดับท้องถิ่น ซึ่งการจำลองส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลไม่สามารถจัดการปัญหาความขัดแย้งการใช้น้ำแบบเบ็ดเสร็จได้

The purposes of this research are (1) to study causes of water resource management conflicts and conflict resolution by Tambon Administrative Organizations, and (2) to analyze the conflict resolution resulting from interaction of power relations of Tambon Administrative Organizations in downstream, Mae Ta Chang watershed, Hang Dong district, Chiang Mai province, as case studies.

This research found that the causes of conflict in water resource utilization at Mae Ta Chang watershed are complex. They emerged change of a production from subsistant to commercial productions, and government policy. Consequently, changes in land use of the watershed including a change of land ownership from locals to investors or establishment had made conflict almost unsolvable. Because of Mae Ta Chang watershed has richness, beautiful scenery, convenient infrastructure and transportation, including reachable natural water resource, a large number of water users became when conflicts occurred, stakeholders of water resource user group, government agencies, academies and private development organizations attempted to solve but with minimum success. Group of water resource users comprised upstream community (ethnic group), middle-stream (flatland people - establishment) and downstream community (flatland people – urban area). Diversity of water users, a condition of authority and function structures and boundary under responsibility of Tambon Administrative Organizations have been ambiguous. Tambon Administrative Organizations could only be able urgent to solve the situation. Even though there was a water management project in sub-district level, it impossibly could be in action.

This research also fouled obviously that found significant issues that firstly, Tambon Administrative Organizations were unable to functionally use formal authority well. Because of limitations on law being controlled by central government agencies in natural resource management. More importantly, informal power relations between Tambon Administrative Organizations and water resource users made the conflict management of water use in Mae Ta Chang watershed more unsolvable for a long term measure. Tambon Administrative Organizations, in the most cases performed as a political space being influenced by persons to use authority to control, bargain, and disposing other's right on water resource.

Consequently, is necessity that Mae Ta Chang water resource management should be reorganization amours government agencies, Tambon Administrative Organization, and local communities in order to plan a sustainable water resource management? Furthermore, it also found that informal power relation created "imitation" of politics; nation to local. This "imitation" has made Tambon Administrative Organizations unable to manage the conflict of using water resource entirely.